

De macht van het uur blauw

Opera is waarschijnlijk de olifant van de podiumkunsten : log, gigantisch, imponerend. Jan Fabre voerde jarenlang een oorlog aan de grenzen van het theater, niets en niemand ontziend, eigenzinnig. Uit dat hybride huwelijk tussen Fabre en de Opera kwam *Das Glas im Kopf wird vom Glas* tot stand, het lang verwachte eerste deel van de opera-trilogie *The Minds of Helena Troubleyn*.

Waar staat Jan Fabre als operamaker. Is hij de erfgenaam van een laat-romantisch estheticisme, vraagt Gunter Sergooris zich af. Fabre als Lohengrin, de zwaanridder, die moet verdwijnen wanneer men hem naar zijn identiteit, zijn kunstenaarschap vraagt. "Trouw" en "Geloof" als credo van de kunstenaar en zijn publiek. Voor Klaas Tindemans balanceert Jan Fabre momenteel boven de afgrond van de totale isolatie. Los van de historische en maatschappelijke context waarmee de kunstenaar zich moet confronteren. De terminologie die daarmee gepaard gaat liegt daar niet om.

Jan Fabre meet zich hier voor het eerst met de machinerie van een operahuis, een muziekpartituur, orkest, koren, zangers, danseressen en de stilaan onvermijdelijke dieren. En hij zoekt verder in zijn monomane blauwe verbeelding.

"Ik ben met mijn vleugel links, met mijn
vleugel rechts een meesteres..."

Na de première van *Das Glas im Kopf wird vom Glas* maakten heel wat recensenten zich zorgen over het publiek dat met vele onopgeloste vragen naar huis werd gestuurd. Dat dit bij de voorgaande producties van het seizoen 1989-90 in de Vlaamse Opera nog helemaal niet was gebeurd, verontrustte hen blijkbaar geenszins.

Nie sollst du mich be-
fragen

De eerste van die vragen luidde of het stuk van Jan Fabre en Eugeniusz Knapik wel een opera was. De componist gaf braafjes toe dat het werk wel

enigszins tussen de plooiën van de verschillende genres viel : "Het is geen oratorium, geen cantate, geen opera, maar alles door elkaar." (*Over de leugen die verbeelding heet*, Maandblad Vlaamse Opera, maart 1990, blz.6) Deze huiver voor het door de traditie (te) zwaar beladen begrip 'opera' is zeker niet nieuw. Wagner gebruikte de benamingen *Handlung*, *Bühnenfestspiel* en *Bühnenweihfestspiel* om duidelijk te maken dat zijn composities niets van doen hadden met de (toen al) oubollige opera. Hugo von Hofmannsthal bestempelde *Der Rosenkavalier* als *Eine komödie für Musik* en *Arabella* als *Lyrische Komödie*. Toch heeft niemand ooit gearzeld al deze werken opera's te noemen.

De vraag naar het genre is dus eigenlijk zuiver theoretisch, vooral omdat *Das Glas im Kopf* juist heel veel elementen bevat die aan de operatraditie ontleend zijn. Het uitvoeringsapparaat is conventioneel : een orkest, een koor, een kinderkoor en zangers. De orkestbezetting is traditioneel, wat ten gehore gebracht wordt evenzeer. Dit beantwoordt volledig aan hetgeen Knapik in verscheidene interviews over zijn muziek heeft losgelaten. Hij is namelijk de mening toegedaan "dat de ontwikkeling van de Europese muziek op een dood, afgebroken punt aangeland is". Zijn manier van componeren bestaat er dan ook in "terug te kijken naar het verleden" (*De Morgen*, 2/3/1990, blz. 40). Het resultaat is *déjà*